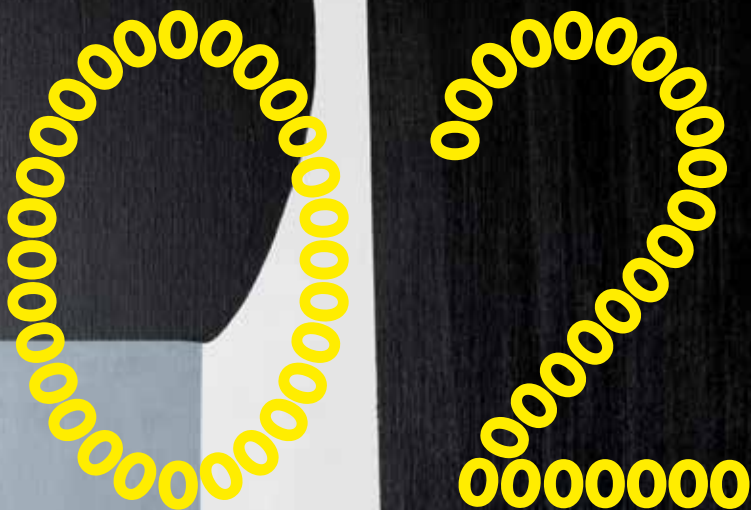

04|06|24 - 01|09|24

Petra Noordkamp

Tomas Rajlich

Fred Pollack

ARTificial Intelligence

ROUTE DOOR HET MUSEUM

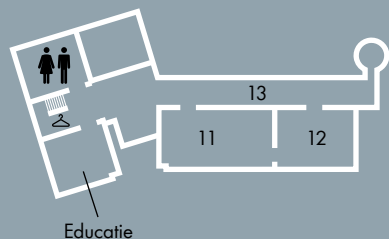
ZAAL 1 • 2 • 3 • 4

ZAAL 5

ZAAL 6 • 9

ZAAL 7 • 8

Petra Noordkamp
ZERO - By Chabot Fine Art
Tomas Rajlich en Roland Kuit
Fred Pollack

 Toiletten
 Garderobe

SOUTERRAIN

ZAAL 11 • 12 • 13

ARTificial Intelligence

WELKOM IN MUSEUM EICAS

Museum EICAS maakt kunst vanaf de jaren 60 toegankelijk. Als vertrekpunt geldt het baan-brekende gedachtegoed van de Nul-beweging dat nog altijd door echoot in de hedendaagse kunst.

Vanaf 4 juni tot en met 1 september tonen we op de begane grond het werk van drie kunstenaars:

- **Petra Noordman** (NL, 1967)
Films en foto's als reflectie op onze leefomgeving
- **Tomas Rajlich** (CS, 1940)
Met je neus er bovenop: constructies met raster, doek en verf.
- **Fred Pollack** (NL, 1943 - 2022)
Intutief geschilderde schilderijen. Een spel van lijnen en vlakken dat uitnodigt tot eigen interpretatie.
- In het souterrain is een tentoonstelling over **ARTificial Intelligence:** kunstmatige intelligentie als creatief instrument.

Museum EICAS bedankt haar bruikleengevers die deze tentoonstelling mede mogelijk maakten. Wist je dat Museum EICAS met alleen maar vrijwilligers werkt? Wil je ook een bijdrage leveren aan ons museum? Via bruiklenen, sponsoring, tijd en/of talent? Laat het ons weten. Dat kan via info@eicas.nl

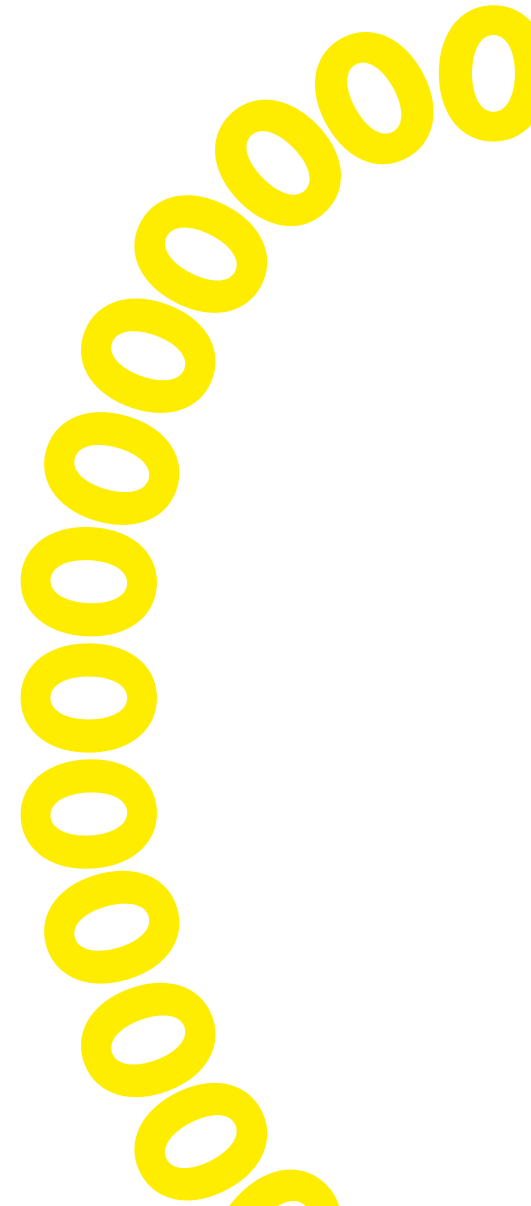
Het vertrekpunt voor Museum EICAS is de Nederlandse Nul-beweging. Nul was vernieuwend voor zijn tijd en bracht – letterlijk – een kantelpunt in de kunst. Nul (nationaal) en ZERO (internationaal) deden afstand van de klassieke, elitaire schilderkunst die tot het eind van de jaren 50 leidend was.

Nul was vooral een reactie die voortkwam uit verzet. Verzet omdat de kunst na de Tweede Wereldoorlog – terwijl niets meer was zoals het was – gewoon doorging op oude voet. De beweging schudt aan het ‘traditionele’ beeld van wat kunst is en geeft zich – heel tegendraads – over aan het ‘niets’: aan alledaagse objecten, aan kant en klaar gekochte materialen. Kwasten, verf en doek kwamen er nauwelijks meer aan te pas.

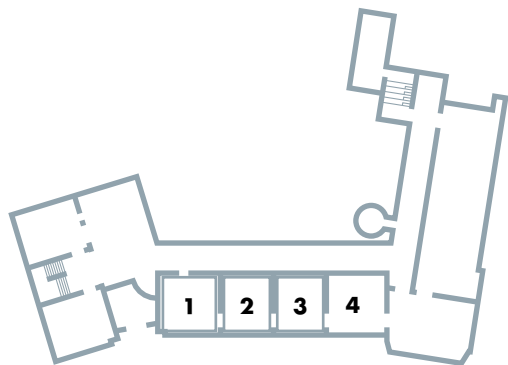
Nul-kunst wordt getypeerd door het gebruik van herhaling, serialiteit en monochromie. Elementen die overeenkomsten vertonen met de industrie die onbeperkt gestandaardiseerde voorwerpen produceert. Industriële multiples, serieproducten en ‘objets trouvés’ komen dan ook vaak voor.

De Nederlandse Nul-groep (1960–ca.1965) werd vertegenwoordigd door Armando, Jan Henderikse, Henk Peeters, Jan Schoonhoven en herman de vries.

De EICAS Collectie focust op Nul-kunst omdat deze een nieuw begin symboliseert. De baanbrekende beweging van toen maakte definitief de weg vrij voor nog altijd populaire kunstvormen als minimalisme en conceptuele kunst.

Petra Noordkamp richt zich op het waarnemen van architectuur en onze gebouwde omgeving. Via film en fotografie onderzoekt ze hoe de perceptie van onze leefomgeving wordt beïnvloed door herinneringen, geschiedenissen, dromen en films. Terwijl ze met haar camera de omgeving aftast, versmelten persoonlijke verhalen met lege straten, betonnen wanden en geblindeerde ramen. Ze spreken in stilte, weerspiegelen haar verhaal waardoor de sfeer onontkoombaar dichtbij komt.

Still

Hoewel ze zich de laatste jaren vooral toelegt op het maken van films is Noordkamp altijd blijven fotograferen. Tijdens filmprojecten bepaalt ze intuïtief welk beeld ook interessant zou kunnen zijn als fotowerk. In haar recente werk ligt de nadruk vooral op materialiteit en de sculpturale kwaliteiten van een gebouw of een plek. Ook hier spelen herinneringen, dromen en films een grote rol bij hoe we onze omgeving ervaren.

Noordkamp en Nul

Voor haar tentoonstelling in Museum EICAS heeft Noordkamp de uitgangspunten van het museum als leidraad genomen bij de selectie van haar werk. Ze koos voor foto's en films waarbij - net als bij Nul-kunst - herhaling, serialiteit en monochromie een belangrijke rol spelen en het mentale proces de verbindende factor is.

Petra Noordkamp woont en werkt in Amsterdam waar ze in 2000 afstudeert aan de Gerrit Rietveld Academie. In 2012 is haar eerste korte film 'La Madre, il Figlio e l'Architetto' te zien in een tentoonstelling van haar werk in Foam. Daarna is deze film geselecteerd voor Nederlandse en internationale filmfestivals en tentoonstellingen.

In 2014 krijgt ze van de Solomon R.

Petra Noordkamp | 'Beweeg maar niet' | 2023 | still HD video installatie

Guggenheim Foundation in New York de opdracht een korte film te maken over 'Il Grande Cretto di Gibellina', een landschapskunstwerk van de Italiaanse kunstenaar Alberto Burri. Deze film wordt onder andere vertoond in het Guggenheim Museum in New York, K21 in Düsseldorf en het Centre Pompidou in Parijs.

Haar film 'Als je terugkomt woon ik aan het water' die ze ontwikkelt met acteur en schrijver Ramsey Nasr gaat in januari 2018 in wereldpremière op het IFFR. In datzelfde jaar werkt ze aan het project 'Fragile. Handle with Care' (2018) over de aardbevingen die in 2016 de regio Marche in Italië troffen - een opdracht van museum MAXXI in Rome. In 2022 publiceert ze, na een residentie in Japan het fotoboek 'Beweeg maar niet'. De gelijknamige film gaat in première in 2023 bij Galerie Onrust in Amsterdam die haar werk sindsdien vertegenwoordigt.

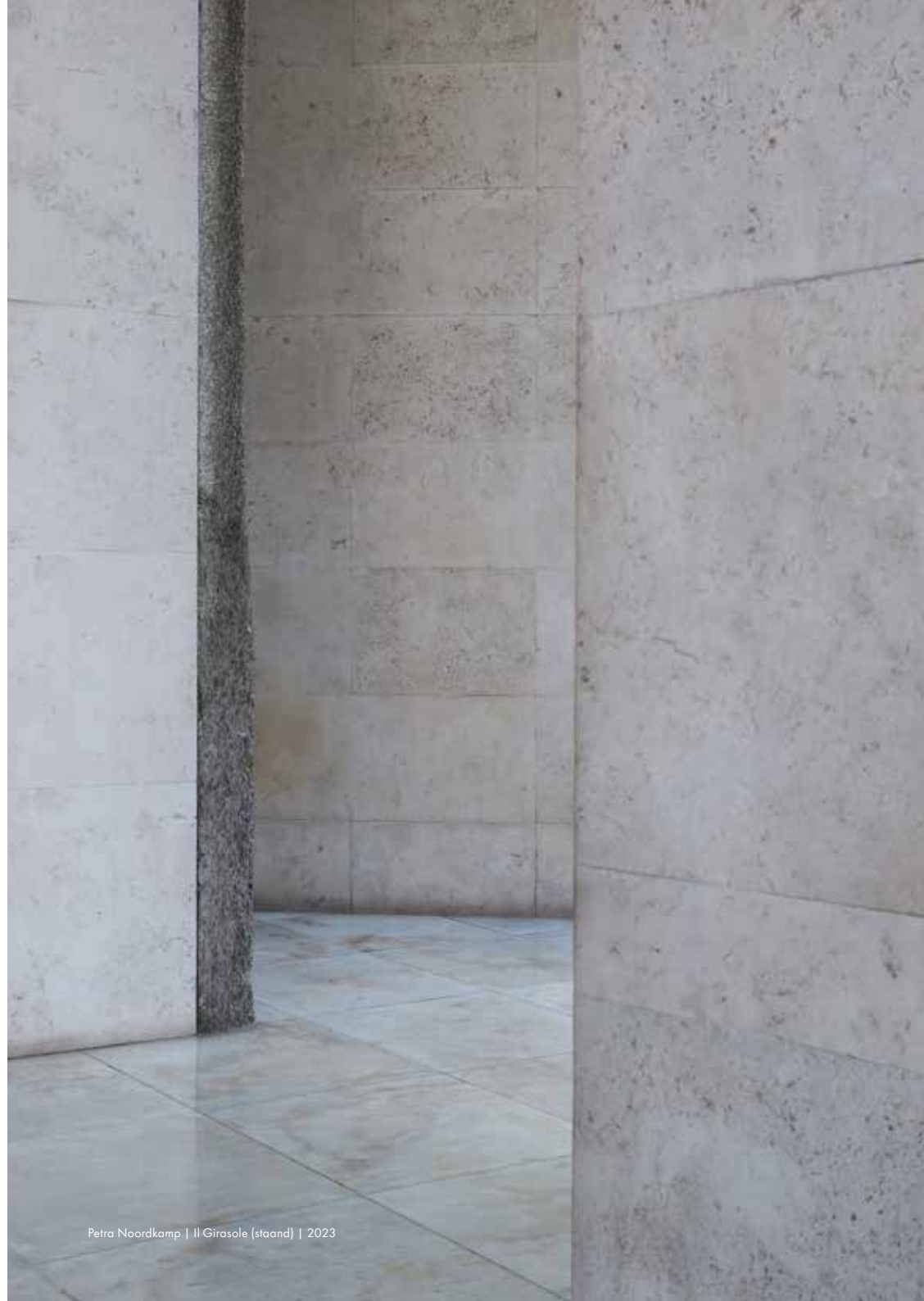
Petra Noordkamp | 'Il Grande Cretto di Gibellina' | 2015 | still HD video installatie

Petra Noordkamp | Parijs | 1999

**'Only in complete silence
one starts to hear; only
when language resigns,
one starts to see.'**

**– Carthusian Monks,

Grand Chartreuse**

Petra Noordkamp | Il Girasole (staand) | 2023

ZERO geïnspireerde kunst - by Chabot Fine Art

Chabot Fine Art is een Haagse galerie die, samen met voorganger Galerie de Rijk, al ruim 28 jaar kunstenaars toont die hun wortels hebben in ZERO, Nul en verwante kunststromingen uit de naoorlogse periode. Deze vernieuwende kunst die in Europa en Japan (Gutai) werd ingezet, vormt nog altijd een belangrijke inspiratiebron voor kunstenaars van nu.

Vooruitlopend op een grote expositie met Chabot Fine Arts geeft Museum EICAS in 02 alvast een preview van het werk van enkele kunstenaars die de galerie vertegenwoordigt.

Christian Megert (Bern, 1936)

Megert is een van de weinige nog levende ZERO-kunstenaars. Hij studeert

in Bern en vestigt zich daarna in Parijs om zijn studie voort te zetten. Daar experimenteert hij met het oppervlak van het schilderij en diepte in het beeld. In 1960 keert Megert terug naar Bern waar hij een nieuwe richting in slaat. Zijn zoektocht naar de picturale ruimte in het platte vlak vertaalt zich door te werken met spiegels. Door Megerts manier van werken en zijn contacten met o.a. Piero Manzoni, Günther Uecker en herman de vries kan hij worden gezien als een van de grondleggers van de internationale ZERO beweging.

Klaus Staudt (Ottendorf, 1932)

Klaus Staudt wordt bekend door de geometrische reliëfs die hij in de jaren 60 maakt. Hij woont en werkt in Frankfurt am Main. In 1963 is hij medeoprichter van de internationale kunstenaarsgroep 'Neue Tendenzen'

waar meerdere ZERO-kunstenaars lid van waren. De groep stelt optisch onderzoek ten aanzien van oppervlak, structuur en objecten centraal. Staudt werkt van 1974 tot 1994 als professor aan de Academie voor Design in Offenbach am Main. Tegelijkertijd is hij verantwoordelijk voor de betonnen kunstcollectie van Museum Cuxhaven. Inmiddels is hij een toonaangevende vertegenwoordiger van de constructieve betonkunst in Duitsland.

Ewerdt Hilgemann (Witten, 1938)

Ewerdt Hilgemann is een Duitse beeldhouwer die sinds 1970 in Nederland woont en werkt. Na zijn opleiding aan de Werkkunstschule van de Saarland Universiteit experimenteert hij – geïnspireerd door de ZERO-beweging – met wit houten wandreliëfs. Daarna ontwikkelt Hilgemann zich tot conceptueel beeldhouwer. Hij maakt minimalistische installaties van polyester- en stalen buizen maar ook houten geometrische sculpturen gebaseerd op rasters en kubusvormen. Vanaf 1980 ontstaat zijn fascinatie voor willekeur en natuurlijke krachten die zich vertaalt in geïmplodeerde geometrische vormen waarbij hij lucht uit de stalen structuren pompt om ze langzaam samen te drukken. Een proces dat Hilgemann 'implosies' noemt.

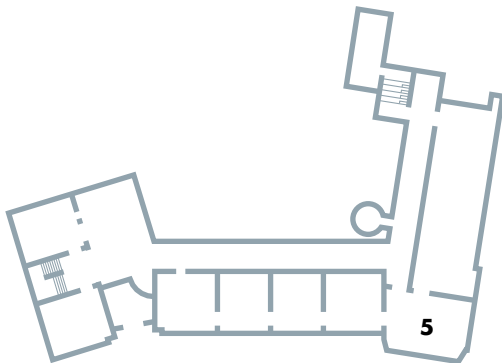
Thomas Pihl | Untitled | 2011 | Acrylic on canvas | 200 x 260 cm

Thomas Pihl (Bergen, 1964)

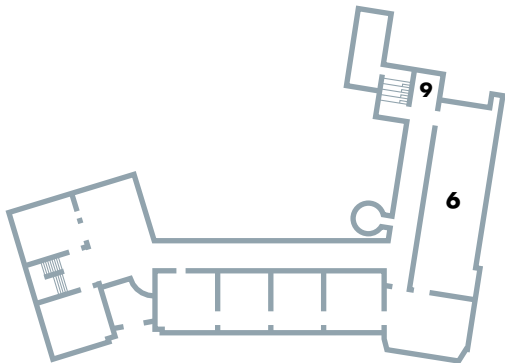
Thomas Pihl volgt verschillende kunstopleidingen in Oslo en New York. In zijn werk vertaalt een spel van kleur en natuurlijk licht zich in intrigerende kleurvlakken. Pihl verkrijgt zijn kleuren door laag na laag verf toe te voegen. Hij mengt tot er een dominante kleur verschijnt. De verschillende lagen glinsteren en herinneren in de verte aan kleuren die eerder waren maar die nu een nieuwe kleur vormen. De kleur van het schilderij trekt je naar binnen en verlost je om steeds opnieuw te kijken.

Kijktip:

Aan de zijanten is het kleurspel goed zichtbaar door de overgebleven druppels van onderliggende kleurlagen.

Tomas Rajlich (CZ, 1940) Rajlich is één van de oprichters van de 'Klub Konkretistů' (het Tsjechische equivalent van de Nul-beweging). Hun interesse gaat uit naar monochromie: het gebruik van één kleur en hoe die zo expressief mogelijk te maken. Als Rusland in 1968 TsjechoSlowakije binnenvalt, vlucht Rajlich naar Den Haag en raakt bevriend met herman de vries, medeoprichter van de Nul-beweging.

Rajlich wordt in de jaren 70 gezien als een belangrijke vertegenwoordiger van de 'fundamentele schilderkunst', waarin onderzoek naar formele eigenschappen – schaal, lijn, vorm, kleur en materiaal – centraal staat.

Van 1999 tot 2002 is Rajlich 'artist in residence' in Parijs. In 2010 keert hij terug naar Praag waar hij nog steeds leeft en werkt. Rajlich had solotentoonstellingen in onder meer het Stedelijk Museum Amsterdam, Kunstmuseum Den Haag, en Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam.

Werk

Eind jaren 60 begint Rajlich met het schilderen van rasterpatronen: horizontale en verticale lijnen van monochrome lagen verf. Het raster is lange tijd zijn handelsmerk. Vanaf de jaren 80 komt er ruimte voor kleur: steeds vaker monochroom en harder van tint. Door subtiele modulaties van verf, kleur, glans en substantie, schildert hij oppervlakken

waarin textuur en structuur de hoofdrol spelen. Vanwege de steeds veranderende lichtinval ogen ze steeds weer anders.

Unseen Works

De werken zijn afkomstig uit het depot van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en tot dusver alleen getoond in Rijksoverheid gebouwen. Rajlichs misschien wel meest imponerende werk is te vinden in de Raad van State: zes enorme doeken van elk 6 bij 6 meter: een in rood, twee in wit en een in blauw. De laatste twee - allebei in goud - hangen achter de zetels van de koning en koningin.

Roland Kuit (NL, 1959)

Zijn artistieke pad kenmerkt zich door de drang om de horizon van de sonische kunst en compositie opnieuw te definiëren met installaties, sonische omgevingen en concerten waarbij hij steeds de nieuwste computertechnieken gebruikt.

Kuits interesse in elektronische muziek begint al vroeg als hij fluit- en pianolessen volgt en experimenteert met geluidsopnames. Hij studeert elektroakoestische muziek en klankontwerp aan het Instituut voor Sonologie in Utrecht en bij

Luistertip:

Meer weten over het werk van Rajlich? Luister deze podcast, opgenomen in het depot van de RCE.

Roland Kuit | Acrylic Articulations 2

vooraanstaande docenten als Gottfried M. Koenig en Dr. Prof. W. Kaegi. Privélessen van Dick Raaijmakers volgen. Zijn werk wordt wereldwijd gewaardeerd en zijn boeken over modulaire klanksynthese vinden hun weg naar internationale universiteiten en hubs voor elektronische muziek terwijl zijn composities worden uitgegeven door Donemus. In 2016 selecteert

Kuit over Rajlich:

Tomas' werk ontleent de speciale parelmoeren glans aan het gebruik van gemalen vissenschubben. In zijn atelier in Parijs, recht tegenover het Centre Pompidou, experimenteert hij ook met gekleurde glittertjes. De werken vinden hun weg - via Parijse kappers en modeontwerpers - naar het Beau-Monde publiek.

NASA zijn muziek voor de OSIRIS-Rex-missie. Zijn werk bevindt zich op dit moment dus ook in de ruimte.

Tomas Rajlich en Roland Kuit

Deze twee hebben een bijzondere vriendschap. Beiden benaderen hun kunst op een sculpturale manier: Tomas als een beeldhouwer van verf, Roland als een sonoloog die geluid benadert als een driedimensionaal object. De samenwerking start in 1994.

In 2018 worden ze uitgenodigd voor de Biënnale 'Soundlines of Contemporary Art' in Armenië. Kuit plaatst contactmicrofoons achter het canvas, terwijl Rajlich schildert. Zo zoomt Kuit in op de articulatie van verf en de modulatie van licht. De opgenomen klanken worden bewerkt tot een 'audiosculptuur', waarin het spel tussen structuur en lichtintensiteit hoorbaar is. Voor O2 bewerkte Kuit deze eerder gemaakte audio-opnamen opnieuw.

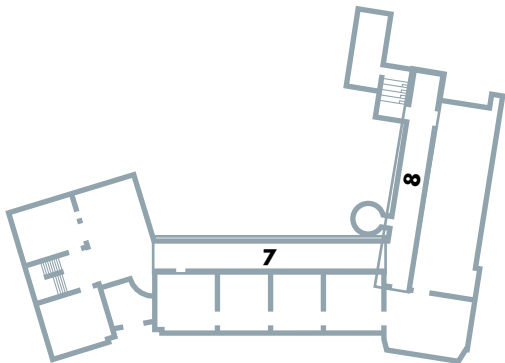
Voor het tonen van dit werk is Museum EICAS veel dank verschuldigd aan; de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort, Roland Kuit - privécollectie.

Tomas Rajlich | Zonder Titel | Acryl op doek | 1995 | 350 x 300 cm

Fred Pollack (NL 1943-2022) is geboren in Enschede en heeft altijd graag geschilderd en getekend. Hoewel die creatieve kant thuis wordt gestimuleerd verkiest hij een studie geneeskunde boven de kunstacademie en specialiseert zich vervolgens tot psychiater. Pollack vestigt zich in Garnwerd als praktiserend psychiater en schildert slechts in de avonduren. Zelf zei hij hierover: 'Overdag hield ik mij als psychiater bezig met de emoties van andere mensen. 's Avonds ging ik aan de slag met mijn eigen emoties.'

Pas in de jaren negentig – hij is dan rond de 50 – exposeert Pollack voor het eerst. Eerst nog regionaal maar vanaf 2000 groeit de aandacht voor zijn werk. In 2001 stopt Pollack als psychiater en concentreert hij zich op het schilderen. Iets dat hij vol overgave heeft gedaan gezien het omvangrijke oeuvre dat de kunstenaar heeft nagelaten. Fred Pollack is overleden in 2022.

Thematiek

Pollack werkt vrijwel altijd abstract, omdat hij in de abstractie meer gewicht kwijt kan. Belangrijke thema's in zijn werk zijn bescherming, discriminatie en afstoting. Motieven die nauw verwant zijn met de 'aangetaste' verledens van zijn cliënten. Maar evengoed raakt deze thematiek zijn eigen achtergrond: als Joods jongetje verloor hij zijn ouders in de Tweede Wereldoorlog.

Onbevangen

Pollack is bewust autodidact. Hij bestudeert wel kunstboeken en catalogi voor zijn theoretische kennis, maar vindt het vooral belangrijk om – op kunstzinnig vlak – geen academicus te zijn. Zo kan hij op een onbevangen

Fred Pollack | zonder titel | z.j. | acryl op doek | 50 x 60 cm

en eigen manier werken. Hij heeft meerdere inspiratiebronnen, waaronder krantenfoto's met vreemde afsnijdingen en merkwaardige, grillige lijnen. Die verwerkt hij in zijn schilderijen. Niet letterlijk. Niet bewust. Maar intuïtief.

Werk

Het werk van Fred Pollack is abstract en heeft geen relatie met de werkelijkheid. Zijn schilderijen ontstaan zonder plan vooraf. Met vormen die weliswaar onderling een relatie aangaan maar die niet verwijzen naar bestaande vormen. Om duiding op enig andere manier te voorkomen, hebben Pollacks schilderijen geen titel. Hij gunt de kijker de vrijheid die hij had tijdens het schilderen.

'Achteraf kan ik een schilderij vaak herleiden naar afbeeldingen die ik ergens in mijn hoofd heb opgeslagen.'

– Fred Pollack

Pollack en Nul

Pollacks werk, dat vaak bestaat uit een combinatie van strakke vlakken en golvende lijnen of punten, valt niet te duiden onder één kunststroming. De kunstenaar heeft door de jaren heen in verschillende 'eigen' stijlen gewerkt. Een deel van zijn werk raakt aan de naoorlogse abstractie uit de jaren 60. Dat herken je bijvoorbeeld in de niet-figuratieve voorstellingen, de herhaling, het minimalisme en het gebruik van materiaal dat voorhanden is. Kenmerken die ook typerend zijn voor Nul-kunst.

Daarnaast is er werk waar je elementen van de Nieuwe Figuratie uit de jaren 70, begin jaren 80 in herkent. Schilderijen die doen denken aan de stripverhaal beeldcultuur: felle kleuren, strakke contouren, geabstraheerde vormen, de suggestie van diepte en het ontbreken van het traditionele perspectief.

Pollack en Museum EICAS

Voor deze tentoonstelling is gekozen voor het tonen van Pollacks meest strakke werk waarin hij naast veel

Fred Pollack | zonder titel | 2008 | acryl op doek | 60 x 70

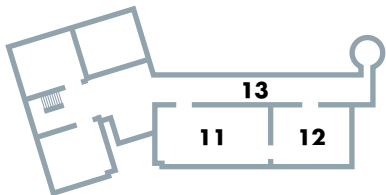
zwart en wit een enkele kleur (rood, geel, grijs of groen) toevoegt. De composities bevatten vormen en vlakken die regelmatig afgesneden lijken door de randen van een doek. Zo wekt Pollack de indruk dat de voorstellingen onderdeel zijn van een groter geheel.

Museum EICAS daagt je uit om zijn composities – ondanks de mate van abstractie – te onderzoeken. Door op zoek te gaan naar herkenning en misschien wel tot een interpretatie te komen. Uiteraard in alle vrijheid, zoals Pollack zijn werk zelf bedoeld heeft.

Fred Pollack | zonder titel | 2008 | acryl op doek | 50 x 60 cm

AI-kunst, ook wel bekend als generatieve kunst, maakt gebruik van kunstmatige intelligentie (AI) als een creatief instrument om kunstwerken te genereren, vaak in samenwerking met menselijke kunstenaars. Het kan verschillende vormen aannemen, waaronder beeldende kunst, muziek, literatuur en meer.

AI-kunst, ook wel bekend als generatieve kunst, maakt gebruik van kunstmatige intelligentie (AI) als een creatief instrument om kunstwerken te genereren, vaak in samenwerking met menselijke kunstenaars. Het kan verschillende vormen aannemen, waaronder beeldende kunst, muziek, literatuur en meer.

In AI-kunst wordt vaak machine learning gebruikt, waarbij algoritmen worden getraind op grote datasets van bestaande kunstwerken om vervolgens nieuwe creaties te produceren die lijken op, of soms zelfs beter zijn dan, wat mensen kunnen maken. Deze AI-systemen kunnen worden geprogrammeerd om patronen te herkennen, stijlen te imiteren of zelfs originele werken te produceren die gebaseerd zijn op hun eigen begrip van esthetiek.

Wat AI-kunst fascinerend maakt, is het samenspel tussen menselijke creativiteit en de verwerking van algoritmen. Het roept vragen op over de aard van creativiteit, originaliteit en de rol van technologie in de kunst. Sommige mensen zien AI-kunst als een nieuwe vorm van samenwerking tussen mens

en machine, terwijl anderen het beschouwen als een bedreiging voor de traditionele rol van de kunstenaar.

Bovenstaande tekst is gegenereerd met gebruikmaking van AI.

Seán Hannan

Gefascineerd door het verborgene, duikt Hannan onder in de digitale wereld van politieke intriges, diepgaande overheidsactiviteiten en computer hacking. Online speurt hij eindeloos naar 'gelekte documenten', klokkenluidersgetuigenissen en samenzweringstheorieën om inzicht te krijgen in kennis die niet als standaard beschouwd wordt.

Met fragmenten van deze informatie reflecteert zijn werk niet alleen op de invloed van de media maar ook op maatschappelijke gevolgen van alternatieve bronnen. Door experts en andere kunstenaars te betrekken ontstaan werken die ogenschijnlijk 'gewoon' zijn, maar – pas als je goed kijkt – over minder geaccepteerde onderwerpen gaan.

De werken omvatten een scala aan media en materialen, variërend

Seán Hannan | APE | 2023 | film still

van tekeningen en videowerken tot schilderijen en installaties die oude objecten mengen met nieuwe technologieën. Zo combineert Hannan feiten met speculatieve informatie en probeert het 'wat' te overtreffen met 'wat zou kunnen zijn'.

Hans Schuurmans

Hans Schuurmans is een inspirator die kunst en AI naadloos samenbrengt. Gedreven door zijn passie voor het oplossen van dagelijkse problemen met geavanceerde technologie, nodigt zijn werk uit tot reflectie over de synergie tussen mens en machine. Hij daagt je – gedreven door een

onstilbare drang om conventionele grenzen te overstijgen – voortdurend uit om verder te denken dan traditionele concepten en creëert steeds weer nieuwe mogelijkheden om kunst en technologie te verbinden.

Schuurmans beschouwt AI niet slechts als instrument maar als een gelijkwaardige partner in het artistieke proces. Deze samenwerking levert unieke perspectieven op actuele problemen. Provocerend. Onverwacht en grensverleggend. Zijn werken vormen een ode aan de spannende interactie tussen artistieke expressie, technologische vooruitgang en menselijk inzicht.

Hans Schuurmans | AI's reflection on pollution | 2023

Peter van Hout

Peter van Hout – internationaal bekend als Peter Woods – is een meester in het vertellen van verhalen door de lens van zijn camera. Zijn werk combineert emotionele diepte met visuele impact

Peter van Hout | Experiences written in ink | 2023

en is te zien in exposities over de hele wereld. Daarnaast heeft Van Hout een indrukwekkende reeks beroemdheden gefotografeerd.

Van Houts passie strekt zich uit tot het vakkundig vastleggen van de subtiele nuances van zwart-wit fotografie, vooral zichtbaar in zijn gerenommeerde serie over tattoos. Deze serie, getiteld 'Beyond the Surface: The Art of Identity', verkent niet alleen de artistieke expressie van lichaamskunst, maar vertelt ook de persoonlijke verhalen achter de inkt. Zo krijgt elke afbeelding een individuele identiteit.

Tijdens O2 wordt in Museum EICAS op 15 juni het nieuwste fotoboek van Peter van Hout gelanceerd.

Heb je genoten van 02?

EICAS is volledig afhankelijk van schenkingen en incidentele subsidies. We kunnen je steun dus goed gebruiken. Al vanaf € 25,- ben je onze vriend.

Kijk op www.eicas.nl

van Nul naar nu

Deze tentoonstelling is mede mogelijk gemaakt door:

- Chabot Fine Art Den Haag
- Rijksdienst voor het Culturele Erfgoed
- Bart Ros Fotografie Deventer
- AutoFirst Smalbraak Epe B.V.

Nieuwe Markt 23 Deventer • www.eicas.nl